

Iš Lygumų ir Stačiūnų paštų istorijos iki 1940 metų

Kazys Misius

Kultūros vertybių apsaugos departamentas,
Kultūros paveldo centras

Lygumų paštas 1912–1915 metais

Paštas dar viduramžiais buvo vienas iš reikšmingiausių civilizacijos laimėjimų. Jo traktais keliaujanti korespondencija ilgą laiką buvo patikimiausia susižinojimo priemonė tiek tarp privačių asmenų, tiek tarp valstybių. XIX a. antrojoje pusėje atsiradus geležinkeliams ir elektromagnetiniam telegrafui, pašto ryšiai tapo ypač efektyvūs.

XX a. pradžioje Rusijos imperijos gubernijų ir apskričių centruose veikė pašto kontoros, kituose miesteliuose, reikšmingesnių valsčių centruose buvo pašto telegrafo skyriai, o neturintys telegrafo vadinti pašto skyriais. 1913 m. Kauno gubernijoje veikė 120 pašto įstaigų.

XX a. pradžioje paštas tapo kur kas reikalingesnis ir valstiečiams lietuviams. Juo buvo siunčiami paprasti ir registruoti laišakai, atvirlaiškiai, vertybinės siuntos, pinigų perlaidos, iki 50 kg sveriantys siuntiniai. Beveik kiekviename kaime buvo gyventojų, kurių sūnūs tarnavo Rusijos kariuomenėje ar kurių artimieji buvo emigravę į Ameriką. Todėl valstiečiai susirašinėdavo net su užsieniu. Po 1904 m. Rusijos imperijoje pradėjus eiti ir lietuviškiems laikraščiams, gyventojai norėjo pašta turėti kuo arčiau.

Steigdami pašto įstaigas mažesniuose miesteliuose, valsčių centruose, paštų telegrafų vadovai siūlydavo prie jų išlaikymo prisidėti ir valsčių valdyboms.

1912 m. birželį korespondencijoje iš Lėgumų rašoma:

„Valdžia pasiūlė žmonėms intaisyti čia pačtos skyrių, bet mūsų žmonės tokie „gudrūs“, ypač Sereikių sodžiaus, kad jokių būdu nenori jo priimti. Dabar gi laišakai ir laikraščiai pareina valsčiaus raštinėn ir tankiai pražūva“¹. (Cituojamų tekstų kalba netaisyta.)

Korespondencija, skirta valsčiaus gyventojams, būdavo paimama iš artimiausio pašto ir perduodama valsčiaus valdybai. Kai kurių valsčių valdybos atlikdavo ir dalines pašto funkcijas. Pvz., priimdavo iš gyventojų neregistruotus laiškus, atvirlaiškus, perduodavo žyminius pašto ženklus. Lėgumuose to nebuvo. Iš valsčiaus valdybos buvo galima atsiumti tik laiškus bei prenumeruojamą spaudą.

Matyt, Lėgumų valsčiaus gyventojai sutiko šiek tiek padidinti mokesčius paštui išlaikyti, nes 1912 m. rugpjūčio 1(14) d. Lėgumų miestelyje, valsčiaus valdybos patalpose, buvo atidarytas pašto skyrius. Apie tai spaudoje rašyta:

„Nuo rugpjūčio 1(14) dienos Lėgumų miestelyje atidarytas naujas pačtos skyrius, kur priimama ir išduodama visokios rūšies siuntiniai. Vietos ir aplinkiniams žmonėms dabar būsią gana paranku“².

Šis pašto skyrius Lėgumuose dirbo nuo 8 iki 14 ir nuo 17 iki 19 valandos.

¹ Miškinis, Lygumai, *Lietuvos ūkininkas*, 1912, nr. 23.

² Lygumai, *Šaltinis*, 1912, nr. 34, p. 541.

Pro Lýgumus telegrafo linija nebuvo nutiesta, todėl paštas telegrafo ryšio neturėjo. Paštas turėjo būti vežiamas sudarius sutartį su privačiu asmeniu arba vežėjų organizacija. Ši įstaiga buvo aprūpinta standartine įranga, baldais.

XX a. pradžioje paštų ir paštų telegrafų skyriai turėjo viršininko ir sargo etatus. Nuo 1909 m. pašto skyriaus viršininko metinė alga būdavo apie 200 rublių. Pirmuoju Lýgumų pašto viršininku paskirtas stačiatikis Maksimas Timofejevas. Tai buvo patyręs paštininkas, ryšių sistemoje dirbęs nuo 1886 m.³ Lýgumuose jis išdirbo iki 1915 m., kol paštas buvo evakuotas.

Paštai Rusijos imperijoje nuo 1889 m. atlikdavo ir valstybės taupomųjų kasų funkcijas. Lýgumuose valstybės taupomoji kasa pradėjo veikti 1913 m. kovo 1(14) d. kaip Kauno gubernijos 39-oji taupomoji kasa⁴.

Teigiama Lýgumų pašto įtaka lietuvių savimonei, savišvietai pabrėžta ir 1914 m. kovo korespondencijoje⁵.

1914 m. vasarą prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, buvo sugriežtinta cenzūra. Šiauliuose buvo įsteigtas karo cenzūros punktas, be kitko, tikrinęs visus per Lýgumų paštą gaunamus bei siunčiamus laiškus⁶.

1915 m. balandį priartėjus vokiečiams, Lýgumų pašto viršininkas iš miestelio pasitraukė, rodos, į Pānevėžį. Tuo metu į šį miestą atvyko apie 30 paštininkų.

Jau 1915 m. balandžio 18(31) d. vokiečiai buvo Lýgumuose. Po 5 dienų jie prie šio miestelio pasistatė patrankas, tačiau jau kitą dieną nuo Pakrúojo ėmė trauktis⁷.

Gegužę grįžus rusams, Lýgumų paštas vėl pradėjo veikti ir dirbo daugiau negu 2 mėnesius. Antrąkart Lýgumus vokiečiai užėmė 1915 m. liepos 8(21) dieną. Iki to laiko paštas buvo evakuotas. Rodos, kad pirmasis Lýgumų pašto viršininkas į Lietuvą nebegrįžo.

Lýgumų pašto agentūra

Kaizerinės Vokietijos okupacijos metais pašto veikla Lýgumuose nebuvo atkurta. 1918 m. pabaigoje Paštų telegrafų ir telefonų valdyba pradėjo iš vokiečių periminti pašto įstaigas. Pirmiausia stengtasi atkurti tas, kurios veikė carinės Rusijos valdymo metais. Atsižvelgiant į paštų reikšmę, galimas apyvartas, jiems buvo suteikiama pirma–septinta eilė. Pati žemiausia pašto įstaiga buvo septintos eilės. Steigiant stengtasi, kad paštas dirbtų be nuostolių. Tose vietose, kur net septintos eilės pašto įstaiga galėjo būti nuostolinga, gyventojų patogumui buvo atidaromos pašto agentūros, kurių carinėje Rusijoje nebuvo. Jų taisyklės patvirtintos 1921 m. kovo 10 d.⁸

Pašto agentūrų steigimo iniciatyva priklausė Paštų telegrafų ir telefonų valdybai, tačiau iniciatoriais galėjo būti ir vietos savivaldybės. Tokiu atveju savivaldybės nutarimuose turėjo atsispindėti išipareigojimas pašto agentūrai parūpinti ir išlaikyti patalpas, tiekti kurą, pasirūpinti apšvietimu, vežioti korespondenciją iki artimiausio pašto ne rečiau negu 2 kartus per savaitę.

³ Памятная книжка Ковенской губернии на 1913 г., К., 1913, с. 43.

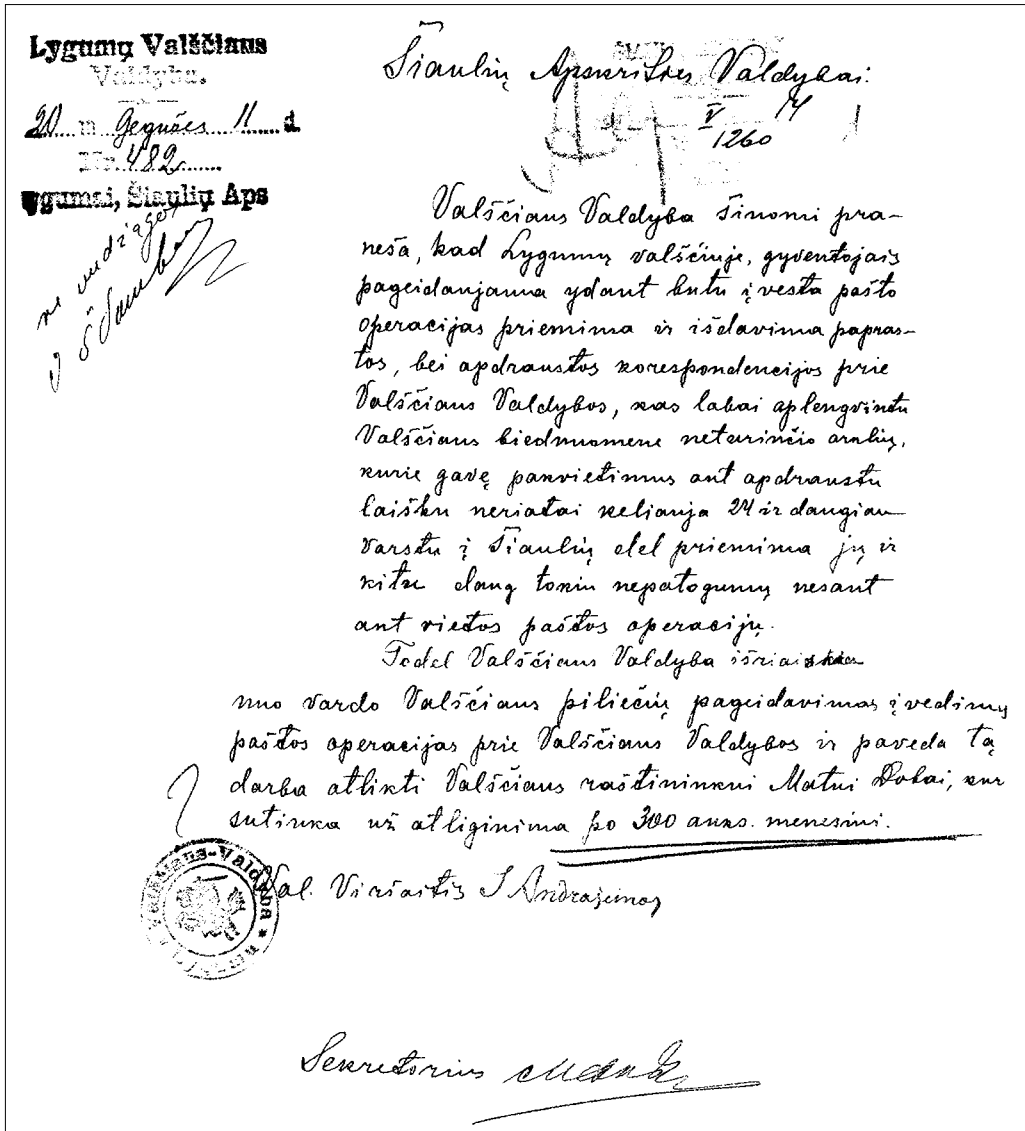
⁴ Žinios apie taupomasias kasa 1915 m., *Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA)*, f. 558, ap. 2, b. 97, l. 382.

⁵ Saidokas, Lygumai, *Šaltinis*, 1914, Nr. 10, p. 158.

⁶ 1915 02 24 Raseinių aps. ispravniko raštas Kauno gub., *Kauno apskrities archyvas (toliau – KAA)*, f. I-50, ap. 1, b. 25244, l. 10.

⁷ Apskričių ispravnikų telegramos Kauno gub., KAA, f. I-50, ap. 2, b. 199, l. 578, 671, 797.

⁸ Pašto agentūrų taisyklės, *Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA)*, f. 1016, ap. 4, b. 6, l. 7–8.

Pirmaisiais veiklos metais pašto agentūrose buvo priimama ir išduodama tik paprasta bei registruota korespondencija, atsiimama prenumeruojama periodinė spauda. Šios įstaigos nepriimdavo ir neišduodavo piniginių perlaidų, įvertintų laišku, siuntinių.

Agentūros numatytos trijų eilių. Įvedus litus, žemiausios – trečios – eilės agentūros vedėjo mėnesinis atlyginimas nustatytas 25 Lt, antros – 40 Lt, trečios – 60 Lt. Agentūrų vedėjai būdavo pagalbiniai, t. y. antraeiliai tarnautojai⁹.

Pašto telegrafų ir telefonų valdyba Lėgumuose pašto įstaigos atkurti neskubėjo. Čia nebuvo telegrafo ryšio, o ir miestelis palyginti nedidelis. Lėgumų valsčiaus valdyba, be

1920 m. gegužės 11 d. Lygumų valsčiaus valdybos prašymas įsteigti pašto agentūrą. Iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo fondų

⁹ Ten pat, l. 7–8.

kitų reikalų, pradėjo rūpintis, kad miestelyje būtų atliekamos bent dalinės pašto operacijos. 1920 m. gegužės 11 d. ji gyventojams pageidaujant prašė Lėgumuose įsteigti pašto agentūrą, šiam darbui siūlė valsčiaus raštininką Matą Duobą, tačiau tada dar nebuvo parengtų agentūrų veiklos taisyklių¹⁰.

Todėl Lėgumų valsčiaus valdybos prašymas buvo patenkintas kiek vėliau. Patvirtinus pašto agentūrų taisykles, Paštų telegrafų ir telefonų valdyba pranešė Lėgumų valsčiaus savivaldybei, kokiomis sąlygomis miestelyje gali būti atidaryta pašto agentūra. Tos sąlygos konkrečiai aptartos su Šiaulių pašto viršininku. Pašto agentūros steigimo reikalu 1921 m. kovo 13 d. Lėgumų valsčiaus taryba priėmė šį nutarimą:

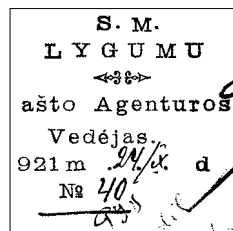
„1) pašto vežiojimui į Pakruojį paskirti 3 dienas (pirmadienį, trečiądienį ir penktadienį); 2) duoti be jokio atlyginimo butą, kurą ir šviesą ir pašto vežiojimui arklius ir 3) pasiūlyti Pašto ir telegrafo viršininkui priimti pašto agentu Lygumų vls. valdybos sekretorių Matą Duobą“¹¹.

Gavus tokį savivaldybės išsipareigojimą, 1921 m. gegužės 16 d. Lėgumuose, valsčiaus valdybos pastate, atidaryta pašto agentūra. Tą pačią dieną pradėjo veikti ir analogiška agentūra Stačiūnuose. Lėgumų agentūra priskirta Pakruojo paštui¹².

Jos vedėjui M. Duobai paskirta 100 auksinų mėnesinė alga. Steigiamos agentūros visada būdavo žemiausios – trečios eilės. Padirbėjęs 5 mėnesius, Lėgumų pašto agentūros vedėjas kreipėsi į Paštų telegrafų ir telefonų valdybą, prašydamas padidinti atlyginimą arba atleisti iš pareigų. Jis nurodė, kad darbo agentūroje pakanka. Per 5 mėnesius čia atsiųsta 491 registruotas laiškas, o jų išsiųsta 280. Pasitaiko ir primokamų laiškų. Pašto ženklų per mėnesį vidutiniškai parduodama už 600 auksinų¹³.

Šis prašymas paskatino Pakruojo pašto viršininką patikrinti Lėgumų agentūros veiklą. Paaiškėjo, kad nuo įsteigimo iki 1921 m. lapkričio 16 d. ši agentūra išdavė 555 registruotus laiškus, o jų išsiuntė 317. Per spalį parduota pašto ženklų už 942 auksinus. Atsižvelgus į darbų apimtį, gaunamas pajamas, 1921 m. gruodžio 1 d. Lėgumų pašto agentūra priskirta antrai eilei. Jos vedėjo atlyginimas padidėjo dvigubai, o 1922 m. įvedus litą, sudarė 40 Lt per mėnesį.

1923 m. spalio 18 d. M. Duoba vėl prašė padidinti atlyginimą. Per 1923 m. nepilnus 10 mėn. per agentūrą gauta apie 500 registruotų laiškų ir apie 200 išsiųsta. Pašto ženklų parduota už 1 557 Lt. M. Duobai buvo atsakyta, kad valdyba tarifų nustatyti savo nuožiūra negali – tai svars-toma Seime. Žinoma, buvo galima Lėgumų pašto agentūrai suteikti aukščiausią – pirmą eilę, tada jos vedėjo atlyginimas būtų buvęs 60 Lt per mėnesį, tačiau beveik ultimatyvus reikalavimas padidinti atlyginimą paštų administracijai, matyt, buvo nepriimtinas. Todėl jo pasistengta netenkinti¹⁴.

*Lygumų
pašto agentūros
antspaudas*

¹⁰1920 05 11 Lygumų vls. valdybos raštas Šiaulių aps. valdybai, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 438, l. 1.

¹¹1921 03 13 Lygumų vls. tarybos nutarimas, *ten pat*, l. 4.

¹²Susirašinėjimas dėl pašto agentūros Lygumuose steigimo, *ten pat*, l. 2, 3, 5.

¹³1921 10 24 Lygumų pašto agentūros vedėjo raštas valdybai, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 437, l. 5.

¹⁴Susirašinėjimas dėl Lygumų pašto agentūros, *ten pat*, l. 10–16.

1926 m. vasarą Lýgumų valsčiaus valdyba ėmėsi žygių agentūrą pakeisti pašto įstaiga. Nežinia, ar savo iniciatyva, ar pasitaręs su valsčiaus valdyba, 1926 m. M. Duoba pranešė atsisakęs agentūros vedėjo pareigų. Tų metų lapkritį Pakruojo pašto viršininkas pranešė valdybai, kad Lýgumuose nesą kito asmens, galinčio dirbti agentūros vedėju. M. Duoba sutikęs padirbėti iki metų pabaigos.

Paštų telegrafų ir telefonų valdybos reakcija į tokias „derybas“ buvo griežta. Nurodyta pranešti Lýgumų valsčiaus valdybai, kad, nepasiūlius tinkamo kandidato agentūros vedėjo pareigoms užimti, ji bus uždaryta¹⁵.

Kandidatas buvo surastas. 1927 m. sausio 1 d. Lýgumų pašto agentūros vedėja paskirta Zofija Kazlauskaitė. Jai šias pareigas buvo lemta eiti tik 8 mėnesius. 1927 m. rugsėjo 1 d. Lýgumų agentūra pakeista septintos eilės pašto įstaiga¹⁶.

Lýgumų paštas 1927–1940 metais

Dar 1926 m. liepą Lýgumų valsčiaus taryba, be kitų, priėmė ir šį nutarimą:

„Dar prieš karą Lygumų miestelyje buvo įsteigta pašto įstaiga su visų rūšių operacijomis ir todėl numatydami, kad Lýgumų pašto ir telefono agentūra, turėdama savo aptarnavime apie 5 000 gyventojų, tame skaičiuje Lygumų miestelyje apie 900 gyv., negali patenkinti visų piliečių reikalavimų, ypač piniginiai reikalai labai apsunkina gyventojus, keliaujant į Pakruojo pašto įstaigą, nuo kurios kai kurie kaimai apie 20 ir daugiau kilometrų atstumu.

Todėl vienbalsiai nutarė prašyti Paštų telefonų ir telegrafų valdybos įsteigti Lygumų miestelyje pašto įstaigą su visų rūšių operacijomis“¹⁷.

Kadangi pašto steigimo iniciatorė buvo savivaldybė, pasiūlyta jai prisidėti ir prie būsimos įstaigos išlaikymo. Atsižvelgdama į šį Paštų valdybos pasiūlymą, 1926 m. lapkričio 13 d. Lýgumų valsčiaus taryba nutarė būsimai įstaigai skirti vieną kambarį pirmajame valsčiaus valdybos namo aukšte ir du kambarius su virtuve antrajame aukšte. Dar išipareigota pasirūpinti apšvietimu ir vežioti pašto siuntas. Be to, atidarymai įstaigai pažadėta perduoti caro laikų pašto spintą, stalą, kėdę ir pasirūpinti visais kitais reikiamais baldais¹⁸.

Tiktai 1927 m. birželį Šiaulių pašto viršininkas gavo šį įpareigojimą:

„Pavedama tuoj nuvykti į Lygumus ir vietoje išsiaiškinti pašto įstaigos Lygumuose steigimo klausimą. Šiandien atsilankęs Paštų valdybon valsčiaus tarybos pirmininkas pareiškė, jog patalpa gali būti suteikta dėl pašto įstaigos ir viršininko dabar užimame sekretoriaus bute, susidedančiame iš 4 kambarių ir virtuvės.

Apžiūrėkite kalbamą patalpą, ar galima bus pritaikyti pašto įstaigai, sustatykite braižinėlį ir, paėmę nuo valsčiaus valdybos pasižadėjimą duoti tą patalpą, taipogi perduoti pašto žinybai esamus nuo rusų lai-

¹⁵Ten pat, l. 17–19.

¹⁶Ten pat, l. 21–24.

¹⁷Išrašas iš 1926 07 06 Lygumų vls. tarybos protokolo, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 438, l. 10.

¹⁸Ten pat, l. 11.

*kų baldus, pristatykite Valdybai. Sutikus valsčiaus valdybai duoti tą patalpą, pritaikyti tokią pašto įstaigai ir atlikti reikalingą remontą, įstaiga galės būti įsteigta nuo šių metų liepos 15 d.*¹⁹

Atvykęs į Lėgumus, Šiaulių pašto viršininkas apžiūrėjo valsčiaus tarybos siūlomas paštui patalpas ir pripažino jas tinkamomis. Tik paaiškėjo, kad valsčiaus valdybos sekretorius M. Duoba nesutinka iš tų patalpų išsikelti. Viską skubiai turėjo spręsti Lėgumų valsčiaus taryba. 1927 m. liepos 15 d. ji pranešė Šiaulių paštui, kad patalpos Lėgumų paštui bus paskirtos šių metų rugsėjo 1 dieną.²⁰

Paštas Lėgumuose galėjo būti tik žemiausios – septintos eilės. Buvo numatyti viršininko ir laiškininko etatai. Pašto viršininko mėnesinė alga būdavo apie 240, o laiškininko – apie 160 Lt.

1927 m. rugsėjo 1 d. pirmuoju Lietuvos Respublikos Lėgumų pašto viršininku buvo paskirtas iki tol vadovavęs Pășvitinio paštui Kazys Danisevičius. Jis dar 1926 m. pradžioje buvo prašęs ryšių administracijos paskirti jį Lėgumų pašto vadovu, jeigu toks būtų steigiamas. Rašė esąs silpnos sveikatos, turįs „reumatizmą“, tad gydytojai patarę gyventi kuo aukštesnėje ir sausesnėje vietoje. O Pășvitinio miestelis esąs žemoje lygumoje.

K. Danisevičius gimė 1892 m. Noreikonių kaime, Pakrúojo valsčiuje. Baigęs rusų pradžios mokyklą, 1912–1919 m. vargonininkavo. 1919 m. dirbo telefonininku Pakrúojo geležinkelio stotyje, 1920–1921 m. – raštininku Pakrúojo valsčiaus valdyboje. 1921 m. liepą gavo laiškininko tarnybą Pakrúojo pašte. Tuomet laiškininkams specialių kvalifikacinių reikalavimų nebūdavo. Pakako pradinio išsilavinimo. Tiesa, reikėdavo pasirašyti pasižadėjimą saugoti susirašinėjimų, telegramų turinio paslaptį, o svarbiausia, būti sąžiningam ir pareiŕingam. 1922 m. K. Danisevičius paprašė leisti laikyti egzaminus pašto valdininko kvalifikacijai gauti. Juos išlaikė 1923 m. pradžioje ir tų metų vasario 1 d. buvo paskirtas valdininku Pakrúojo pašte. 1924 m. spalio 1 d. perkeltas vadovauti Pășvitinio paštui, vėliau – į Lėgumus. Deja, čia jam nebuvo lemta ilgiau pasidarbuoti. Kankinamas ligų, 1928 m. vasario 29 d. K. Danisevičius mirė. Našlė Julė Danisevičienė, likusi su mažamete dukrele, prašė paramos. Jai paskirta 819 Lt pašalpa²¹.

Nuo 1928 m. kovo 1 d. Lėgumų pašto viršininku dirbo tokias pat pareigas ėjęs Pășvitinio pašte Aleksas Vaupšas (jo asmens byla nerasta). Jį pakeitė J. Valatka (jo asmens byla taip pat nerasta). 1932 m. kovą J. Valatka perkeltas į Kybártų paštą dirbti ketvirtos eilės valdininku. Laikiniai eiti Lėgumų pašto viršininko pareigas paskirtas Teofilis Kolalis, neišbuvęs čia nė 3 mėnesių²².

Nuo 1932 m. gegužės 5 d. vadovauti Lėgumų paštui paskirtas Aleksandras Požėla. Jis buvo gimęs 1875 m. Steigvilių kaime. Baigęs rusiškos mokyklos 4 klases. Iki Pirmojo pasaulinio karo turėjo vaistų sandėlį. Lietuvos Respublikos metais gyveno Linkuvojė.

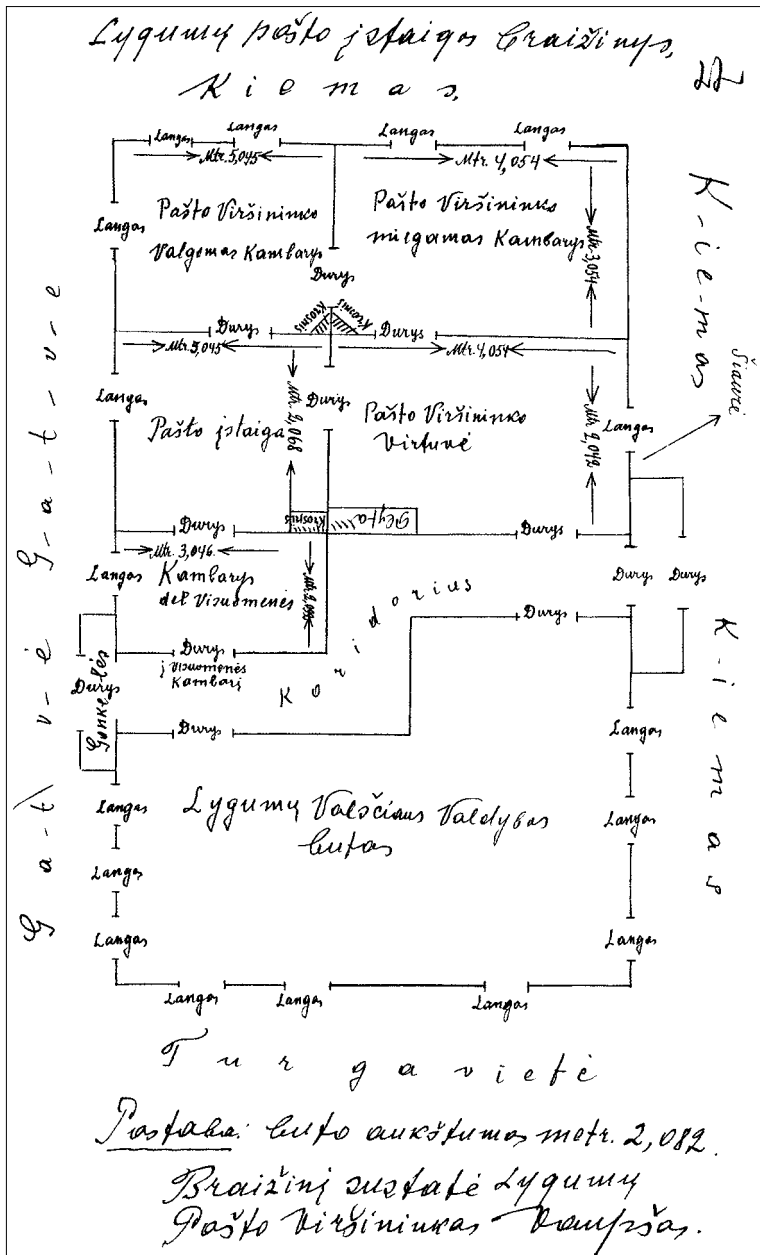
Pirmasis Lygumų pašto viršininkas Kazys Danisevičius

¹⁹1927 06 27 paštų administracijos raštas Šiaulių pašto viršininkui, *ten pat*, l. 14.

²⁰Susirašinėjimas dėl pašto Lygumuose steigimo, *ten pat*, l. 13, 15, 16.

²¹K. Danisevičiaus asmens byla, LCVA, f. 1016, ap. 1, b. 885, l. 1–95.

²²*Paštinių žodis*, 1932, nr. 4, p. 97; nr. 6, p. 172.

Lygumų pašto
patalpų planas.
Iš Lietuvos
centrinio valstybės
archyvo fondų

1929 m. lapkritį jis raštu kreipėsi į susisiekimo ministrą, prašydamas laiškininko tarnybos Kauno pašte. Prašymas buvo patenkintas, ir nuo 1930 m. sausio 4 d. A. Požėla pradėjo nešioti korespondenciją Kaune, gaudamas 150 Lt mėnesinį atlyginimą. Tikriausiai dirbo pavyzdinčiai, nes 1931 m. liepą buvo pakeltas vyr. laiškininku su 200 Lt alga. Matyt, Kaune su šeima (žmona ir du sūnūs) nebuvo lengva pragyventi, tad A. Požėla paprašė paskirti jį Lygumų pašto viršininku. Kaip minėta, prašymas buvo patenkintas ir apmokėtos persikėlimo išlaidos.

Rūpindamasi Lygumų paštu, vietos savivaldybė leido nemokamai naudotis patalpomis, davė kuro, rūpinosi apšvietimu ir vežiojo paštą, bet tik laikinai. Šio išipareigojimo sutartis baigėsi 1928 m. rugsėjo 1 d.

Dar 1928 m. liepos 3 d. Lygumų valsčiaus savivaldybė pranešė vietos pašto viršininkui, kad, pasibaigus sutarties terminui, paštui patalpos galės būti išnuomos trejiems metams už 100 Lt mėnesinį mokesį. Tai buvo gana brangu. Tariantis pavyko nusiderėti, ir nuomos mokeskis sumažėjo iki 70 Lt²³.

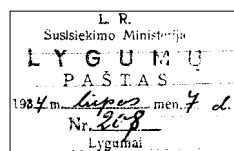
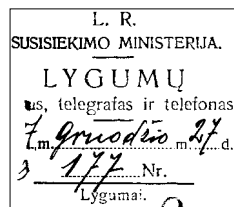
Tuoju neatkurdama iki 1915 m. Lygumuose veikusio pašto, valdybos administracija buvo išvalgi. Kaip liudija išlikusios dvejų metų paštų apyskaitų suvestinės, tada Lygumų paštas dirbo nuostolingai. 1928 m. gauta 6 602 Lt pajamų, o išleista 7 125 Lt. Būta 523 Lt nuostolių. Tais metais Lygumų paštu išsiųsta perlaidų už 37,5 tūkst. Lt, o jų gauta už 125,7 tūkst. Lt.

Savivaldybei atsisakius apmokėti ūkines išlaidas, kitais, 1929 m., paštas turėjo 7 345 Lt pajamų ir 8 836 Lt išlaidų. Taigi nuostoliai padidėjo beveik trigubai ir sudarė 1 491 Lt. Paštu išsiųsta 63,8 tūkst. Lt, o atsiųsta 161,2 tūkst. Lt²⁴. Kitų metų apyskaitų aptikti nepavyko. Tačiau tikėtina, kad Lygumų paštas dar kelerius metus dirbo nuostolingai.

Pašto darbui pagerinti nuo 1931 m. vasario 20 d. siuntos iš Lygumų į Pakruojį pradėtos vežioti kasdien, išskyrus sekmadienius. 1931 m. pasibaigusi su savivaldybe sudaryta pašto patalpų nuomos sutartis buvo pratęsta dar trejiems metams, o nuomos mokeskis sumažintas iki 50 Lt²⁵.

1934 m. gegužę Lygumų paštas gaudavo šiuos laikraščius bei žurnalus:

1. „Bendras darbas“	11 egz.
2. „Diena“	7 egz.
3. „Jaunoji karta“	10 egz.
4. „Karys“	12 egz.
5. „Lietuvos aidas“	9 egz.
6. „Lietuvos ūkininkas“	90 egz.
7. „Misijos“	11 egz.
8. „Mūsų laikraštis“	149 egz.
9. „Mūsų rytojus“	50 egz.
10. „Pavasaris“	40 egz.
11. „Rytas“	4 egz.
12. „Skautų aidas“	8 egz.
13. „Šaltinis“	58 egz.
14. „Šiaurės Lietuva“	22 egz.
15. „Šv. Pranciškaus varpelis“	25 egz.
16. „Trimitas“	6 egz.
17. „Ūkininko patarėjas“	100 egz.
18. „Verslas“	6 egz.
19. „Žvaigždė“	30 egz.

*Lygumų pašto
antspaudai*

Po 1–2 egzempliorius prenumeruota spauda nenurodyta²⁶.

1934–1936 m. Lygumų pašto ūkinėms reikmėms būdavo skiriama po 72 Lt metams. Iš jų raštinės reikalams – 3 Lt,

²⁴ Pašto įstaigų apyskaitų metinės suvestinės, LCVA, f. 1016, ap. 6, b. 89, l. 1. (1928 m.); b. 92, l. 12 (1929 m.).

²⁵ 1931 m. susirašinėjimas dėl Lygumų pašto darbo, *ten pat*, ap. 3, b. 438, l. 34–36.

²⁶ Iš 1934 05 29 Lygumų pašto tikrinimo akto, LCVA, f. 1016, ap. 1, b. 4166, l. 53.

švaros priežiūrai ir apšvietimui – po 7 Lt, o likę 53 Lt būdavo išleidžiami malkoms, nes reikėjo apšildyti 8 m³ pašto patalpas²⁷.

Tikėtina, kad ir 1934 m. Lygumų paštas dirbo nuostolingai. Tų metų gegužę šio pašto darbą tikrino vyr. revizorius Juozas Giedraitis. Jo tikrinimo akte nurodyti tokie pašto darbo rodikliai gegužę:

Priimta perlaidų	59 vnt.
Priimta įvairių registruotų siuntų (laišku, banderolių)	237 vnt.
Priimta siuntinių	25 vnt.
Gauta įvairių registruotų siuntų	301 vnt.
Gauta perlaidų	270 vnt.
Gauta siuntinių	83 vnt.

*Lygumų
pašto viršininkas
Aleksandras Požėla
1931–1941 m.*

Remdamasis šiais skaičiais, revizorius daro išvadą, kad dviem pašto darbuotojams Lygumuose nėra ko veikti. Esą galima palikti vieną viršininką, o laiškinką iškelti kitur. Tačiau A. Požėla vienas visko atlikti nesugebėtų. Rodos, kad laiškinkas liko Lygumuose.

Minėtas revizorius nerado pinigų, žyminių ar pašto ženklų trūkumo, tačiau pastebėjo, kad registracijos knygoose yra netikslumų, ne visur pažymėta siuntinio išdavimo data, neužrašytas siuntinio svoris ir kita. Todėl už pastebėtus netikslumus siūlė A. Požėlą „išbarti“²⁸.

Gavusi tokį revizijos aktą, Pašto valdyba nutarė Lygumų pašto viršininką išegzaminuoti. A. Požėla prašė atsižvelgti, kad jam jau 60 m. ir teorinis kvalifikacijos egzaminas jam būtų gana sunkus. Jis pageidavo atšaukti egzaminą laikymą arba jį atidėti. Teisinosi, kad nei visuomenei, nei valstybei žalos nepadaryta, laiškai ar siuntos nedingę, o dėl pašto darbo niekas nesiskundė.

Matyt, šio prašymo motyvas, kad jam sunku laikyti teorinį egzaminą, Pašto valdybai sukėlė abejonių, ir A. Požėla buvo pasiūstas į sveikatos komisiją. Ši pripažino jį tinkamu pašto tarnybai.

Pašto valdyba nuolaidų nedarė. A. Požėla turėjo laikyti kvalifikacijos egzaminus ir juos sėkmingai išlaikė. Beje, ir vėliau, t. y. 1939 m., jam buvo paskirta gydytojų komisija. Ji Šiauliuose nustatė, kad dėl sveikatos šis žmogus pašto viršininku dirbti negali. Tačiau A. Požėla išsiprašė į pakartotinę komisiją, kuri jį pripažino tinkamu užimamoms pareigoms. Taip Lygumuose A. Požėla tebedirbo ir 1941 m. pavasarį²⁹.

Vežant į Lygumus pašta iš Pakrúojo, korespondencija būdavo gaunama palyginti vėlokai. Todėl 1937 m. Lygumų tautininkai pasiūlė pašta iš Šiaulių pirma vežti į Lygumus, o tik po to į Pakrúojį. Anksčiau gauti laikraščius ir kitą korespondenciją buvo suinteresuoti ir šio valščiaus valdyba bei mokytojai. Tačiau

*Lygumų pašto
kalendorinis žymeklis*

²⁷Pašto įstaigų išlaidų paskirstymo lentelės, LCVA, f. 1016, ap. 6, b. 161, l. 8, 20, 21.

²⁸1934 05 29 Lygumų pašto tikrinimo aktas, LCVA, f. 1016, ap. 1, b. 4166, l. 53.

²⁹A. Požėlos asmens byla, *ten pat*, l. 56–99.

buvo aišku, kad, pritarus tokiam pasiūlymui, paštas vėluotų į Pakrúojį.

Todėl Pašto valdyba korespondencijos gabenimą dar kitaip pertvarkė. 1938 m. gegužės 1 d. paštas pradėtas vežioti Šiaulių–Biržų pašto vagonu. Pagal naują tvarką vežėjas, iš Lėgumų nuvykęs į Pakrúojį, pirmiausia turėjo užsukti į vietos pašta, paimti paruoštą siuntą, ją nuvežti į geležinkelio stotį ir atiduoti į pašto vagoną kartu su Lėgumų siunta. Iš pašto vagono vežėjas privalėjo paimti Lėgumų ir Pakrúojo siuntas. Palikęs Pakrúojo pašte jam skirtą korespondenciją, vežėjas grįždavo į Lėgumus. Iš čia jis išvykdavo vakare, o grįždavo kitos dienos rytą.

Vežėjo vietai užimti nurodyta skelbti varžytines, kurių pradinė kaina – 130 Lt per mėnesį. Pasiūlęs mažiausią kainą (126 Lt), varžytines laimėjo Pranas Kanapickas³⁰.

Telefonų abonentų Lėgumų paštas turėjo nedaug. Iš kasmet leidžiamų Lietuvos telefonų abonentų sąrašų sužinome, kad 1932 m. Lėgumų pašte buvo tik telefonas viešiesiems pokalbiams. 1934 m. buvo 4, 1937 m. – 8, 1939 m. – 9 abonentai. 1939 m. telefonus turėjo pieninė, policijos nuovada, ugniagesių komanda ir vietos valsčiaus valdyba, 5 telefonai buvo įvesti privatiems asmenims.

Lėgumų paštas vykdė ir valstybės taupomosios kasos operacijas. Siekiant 1919 m. įsteigtas valstybės taupomasias kasas padaryti kuo prieinamesnes žmonėms, ypač kaimo gyventojams, 1932 m., susitarus finansų ir susisiekimo ministrams, jos pradėtos steigti prie paštų. Parengus ir 1933 m. patvirtinus tokių kasų nuostatus, taupomosios kasos skyrius buvo atidarytas ir Lėgumų pašte.

Nuo 1937 m. Lėgumų paštui dar priklausė Pamūšio pašto agentūra.

Pamūšio pašto punktas, agentūra

Pamūšio kaimas išikūręs prie Šiaulių–Pāšvitinio vieškelio, 9 km į šiaurę nuo Lėgumų. Apie 1936 m. Pamūšyje pradėjo veikti pašto punktas.

Pašto punktų taisyklės patvirtintos 1927 m. balandžio 13 d. Gyventojų patogumui šie punktai buvo steigiami prie kelių, kuriais vežiodavo pašta. Juose būdavo išduodama paprasta korespondencija, laikraščiai, pranešimai atsiimti perlaidas, siuntinius, be to, parduodami pašto bei žyminiai ženklai. Patalpas pašto punktui turėdavo nemokamai skirti vietos gyventojai. Taip pat reikėdavo rekomenduoti asmenį vedėjo pareigoms užimti.

Pašto punkto vedėjas atlyginimo negaudavo, tačiau jam tekdavo 20% nuo parduotų pašto bei žyminių ženklų nominalios vertės. Laiškininkas arba vežėjas punkto rakinamoje dėžutėje palikdavo atgabentą korespondenciją ir paimdavo siunčiamą. Pašto punkto vedėjas korespondenciją įteikdavo jos atsiimti atėjusiems žmonėms³¹.

Gyventojams pageidaujant, 1937 m. birželio 16 d. Pamūšyje vietoj pašto punkto pradėjo veikti trečios eilės agentūra (kur ji buvo išikūrusi, sužinoti nepavyko). Pašto valdyba įpareigojo Lėgumų pašto viršininką A. Poželą sudaryti sutartį su siūlomu pašto agentūros vedėju ir jam išsamiai paaiškinti tarnybines pareigas. Šios agentūros vedėju pradėjo dirbti Pranas Braziulis. Iš Pamūšio į Lėgumus

Valstybės taupomosios kasos Lygumuose antspaudas

³⁰ Susirašinėjimas dėl pašto iš Lygumų vežiojimo, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 438, l. 51–63.

³¹ Pašto taisyklės, Kaunas, 1931, p. 140–145.

paštas buvo vežiojamas 3 kartus per savaitę (pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais).

1938 m. vasario 28 d. P. Braziulis pašto agentūros vedėjo pareigų atsisakė. Į jo vietą pasiūlyta ir priimta Elena Remeikienė. Ji savo sodyboje prie kelio turėjo parduotuvę, kurioje veikė ir pašto agentūra. Neaiškindama priežasčių, E. Remeikienė 1939 m. sausio 19 d. agentūros vedėjos pareigų atsisakė.

Tada agentūra buvo perkelta į Pamūšio pradžios mokyklą. Jos vedėja pradėjo dirbti mokytoja Marija Mauručienė. Deja, tų metų liepos 5 d. ji irgi pareiškė atsisakanti šių pareigų. M. Mauručienė siūlė agentūrą palikti mokykloje, o į savo vietą rekomendavo Mortą Viktoravičiūtę.

Turbūt vietos gyventojams turėti pašto agentūrą mokykloje buvo ne visai patogu, nes keletas žmonių prašė ją perkelti į grietinės nugriebimo punktą. Į gyventojų pageidavimą atsižvelgta – 1939 m. rugsėjo 11 d. ji ten ir perkelta. Grietinės nugriebimo punkto vedėjas Vladas Bulzgys tapo ir agentūros vedėju.

Per pirmąjį bolševikmetį Pamūšio pašto agentūros vedėju dirbo Vladas Stragys. 1941 m. gegužės 16 d. siūlyta jį iš tarnybos atleisti, o jo vieton paskirti Juozą Varskevičių³².

Trumpai apie Stačiūnų pašto agentūrą

Jau minėta, kad Stačiūnų pašto agentūra ėmė veikti tuo pat metu kaip ir Lėgumų, t. y. 1921 m. gegužės 16 dieną. Jos vedėju pradėjo dirbti Lionginas Samulevičius, kuriam buvo mokama 100 auksinų mėnesinė alga. Stačiūnų agentūra priskirta Šiaulių paštui.

1929 m. šiai agentūrai įvestas telefonas. Tų metų pabaigoje Šiaulių pašto viršininkas pasiūlė Stačiūnų pašto agentūrą priskirti pirmai eilei. Tai buvo įgyvendinta 1930 m. sausio 1 d. Agentūros vedėjui paskirtas 60 Lt mėnesinis atlyginimas.

Iš išlikusių pašto agentūrų suvestinių metinių apyskaitų sužinome, kad 1928 m. Stačiūnų pašto agentūra gavo 954, 1929 m. – 1 307, 1930 m. – 1 497, 1931 m. – 1 224 Lt pajamų³³.

Stačiūnų pašto agentūra buvo įsikūrusi valsčiaus pastate. Joje L. Samulevičius darbotvarkė sėkmingai, tikrintojai jokių trūkumų nerasdavo, nebuvo ir gyventojų skundų. Pablogėjęs sveikatai, 1938 m. kovo 1 d. L. Samulevičius agentūros vedėjo pareigų atsisakė.

Jo vieton paskirtas Pranas Kvedaras. Jis buvo gimęs 1894 m. Gūdesių kaime, Šiaulėnų valsčiuje. Mokėsis Radviliškio geležinkeliečių mokykloje, dirbęs Polekėlės pašto agentūros vedėju. 1941 m. pradžioje P. Kvedaras buvo išrinktas bolševikų Liaudies teismo tarėju, todėl 1941 m. balandžio 21 d. jis Stačiūnų pašto agentūros vedėjo pareigas perdavė komjaunuoliui Stasiui Kondrotui³⁴.

1939 m. Stačiūnų pašto agentūra turėjo 4 telefonų abonentus: valsčiaus valdybą, policijos nuovadą, kleboniją ir agronomą.

Galima paminėti, kad po 1931 m. tobulinant pašto agentūrų darbą pradėta priimti ir vidaus pašto perlaidas.

³²Pamūšio pašto agentūros byla, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 546.

³³Pašto agentūrų metinių pajamų suvestinės, LCVA, f. 1016, ap. 6, b. 91, l. 6; b. 109, l. 5; b. 133, l. 6.

³⁴Stačiūnų pašto agentūros byla, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 703.

Tiesa, siunčiamos per pašto agentūrą pinigų sumos buvo ribotos: pirmos eilės – iki 200, antros – iki 100, trečios – iki 50 Lt. Be to, būdavo priimami ir nevertybiniai vidaus siuntiniai iki 5 kg svorio. Agentūros išmokėdavo iki 50 Lt vertės perlaidas. Buvo ir agentūrų su išplėstomis operacijomis. Jos priimdavo perlaidas iki 300 Lt ir neįvertintus siuntinius, sveriančius ne daugiau kaip 10 kg. Ar Stačiūnų pašto agentūra turėjo išplėstinių operacijų teisę, nepavyko sužinoti.